

Mirela Mujović

Subkultura i kontrakultura u kriminologiji – testiranje teorije u BH uslovima

Subculture and counterculture in criminology - Theory testing in BH conditions

Sažetak

Predmet ovog seminarskog rada je odnos između subkulture i kontrakulture i njena primjena u Bosni i Hercegovini. Rad je započet tako što je objašnjen pojam kulture, subkulture i kontrakulture. Poznato nam je da da možemo razlikovati od općeg pojma kulture, tj osim univerzalne ljudske kulture, još i neke druge konkretne oblike i manifestacije kultura koje su specifične za pojedine društvene grupe i koje mi nazivamo subkulture i kontrakulture. Kultura jednog društva obuhvata nematerijalne aspekte (vjerovanja, ideje, vrijednosti), koje čine sadržaj jedne kulture i materijalne aspekte (objekte, simbole ili tehnologiju), kroz koje se sadržaj kulture ispoljava. Kultura može da dođe do izražaja tek onda ako se posmatra s obzirom na društvenu sredinu i u njihovoj uzajamnoj interakciji. Subkultura je skup normi, vrijednosti i obrazaca ponašanja što razlikuje grupu ljudi od ostalih članova društva. Kad grupa ljudi svjesno ili nesvjesno, svojom voljom ili bez nje, uspostavi vlastiti „kulturni otok“, djelujući tako da se razlikuju od drugih, pa im to daje osjećaj grupnog identiteta, i kad se ti posebni obrasci ponašanja i mišljenja prenose na nove članove, onda tu grupu nazivamo subkulturom. Članovi kontrakulture kritiziraju i odbacuju mnoge standarde šire kulture. Većina kontrakultura odbacuje dominantnu kulturu, povlači se iz dominantnog načina života, gradeći sopstveni stil i vrijednosti.

Gljučne riječi:

Kultura, subkultura, kontrakultura, kriminologija

Abstract

This seminar paper deals with the relations between the terms subculture and counterculture, and their implementations in Bosnia and Herzegovina. The paper opens with the discussion on these terms, explaining the terms culture, subculture and counterculture. It is well-known that we can distinguish between the general term culture, i.e. universal human culture, and other concrete forms and manifestations of culture, specific for certain social groups, which we refer to as subculture and counterculture. The culture of a society includes both the immaterial aspects (beliefs, ideas, and values), which form the content of the culture, and material aspects (objects, symbols, or technology) through which the content of a culture is exhibited. The culture can only be exhibited when it is observed in the context of the social surrounding and in their mutual interaction. A subculture is an assembly of norms, values, and behavioral patterns, which distinguishes a group of people from the other members of society. When a group of people, consciously or not, willingly or not, sets up their own personal “cultural island”, acting in such a manner which enables them to differentiate from others, providing them with a sense of group identity, and when these distinct patterns of thinking and behaving spread to new members, than we can speak of this group as of subculture. Members of a counterculture criticize and deviate from many of the standards of a wider culture. The majority of countercultures rejects the mainstream culture, retrieving from the dominant way of living, building their own style and values.

Key words:

culture, subculture, counterculture

1. UVOD

Kriminologija kao multidisciplinarna i multimetodološka nauka obuhvata fenomenologiju, etiologiju, socijalnu reakciju negativnih društvenih pojava. Kroz historiju u kriminologiji su postojale različite teoretske postavke koje su klasificirane kao: biološke, psihološke i sociološke. Tokom 20. i 21. stoljeća biološke postavke o uzrocima kriminalnog ponašanja su skoro u potpunosti odbačene. Ovaj rad je fokusiran isključivo na sociološke teorije, odnosno teorije kulture i kontrakture koje su svoju ekspanziju doživjele u Sjedinjenim Američkim Državama. Ove teoretske postavke smatraju da su uzroci kriminalnog ponašanja faktori društvene sredine koji „guraju ili vuku“ pojedinca u kriminalnu djelatnost. Pojednostavljeno ove teorije smatraju da sam pojedinac nema značajan uticaj i da su uzroci u društvenoj sredini. Unutar ove skupine promišljanja pojavili su se stavovi da uzroci leže u kulturi, odnosno njenoj hereditarnosti, te običajima kulture i subkulture koji su u suprotnosti sa prevladajućom kulturom i njenim subkulturama.

Cilj ovog rada je da pruži i obogati spoznaje socioloških teorija, tačnije teorija subkulture i kontrakture. Primjenjivost i doprinos se ogleda u njegovoj aplikabilnosti na područje Bosne i Hercegovine. Raznolikost postojećih subkultura i kontraktura daje adekvatnu podlogu za testiranja, odnosno istraživanja ovih teorija na ovim prostorima.

2. KULTURA, SUBKULTURA I KONTRAKULTURA

2.1. Pojam kulture

Pojam kulture jedan je od onih osnovnih pojmova koji se u sociologiji najviše koriste. Kada sociolozi govore o kulturi, oni su zainteresovani za one aspekte ljudskih društava koji su naučeni, a ne naslijeđeni. Ove elemente kulture dijele članovi društva i oni im omogućavaju međusobnu saradnju i komunikaciju. Oni obrazuju zajednički kontekst u kojem članovi jednog društva žive svoj život. Kultura jednog društva obuhvata kako nematerijalne aspekte – vjerovanje, ideje i vrijednosti koji čine sadržaj jedne kulture – tako i materijalne i aspekte – objekte, simbole ili tehnologiju kroz koje se sadržaj kulture izražava (Gidens, 2007:24). Pojam kulture je bilo nužno opisati, zato što je usko povezan sa subkulturama i kontrakturom. Pojam kulture nam

daje daljnje smjernice i osnovne za razmatranje i istraživanje subkulture i kontrakture, osobito na području Bosne i Hercegovine. Naime, postojeća kultura u jednom društvu, oblikovana običajima i normama, nalazi se u skoro, pa potpunom kontrastu subkultura i kontraktura. Norme su pravila ponašanja koja odražavaju vrijednost jedne kulture.

Kultura omogućava opstanak čovjeka u različitim historijskim uvjetima. Ona određuje ljudsku prirodu, omogućava društveni život i život u zajednici, stvaranje ličnog i kolektivnog identiteta. Kultura nekog društva predstavlja način života njegovih pripadnika.

Na primjer, u kulturama gdje se primjenjuje krvna osveta¹, običajne norme koje oblikuju kulturne norme unutar njihovog okruženja podstiču članove porodice koje su oštećene ubistvom jednog člana porodice, da osvete ubijenog člana porodice, tako što će ubiti jednog od muškog člana porodice koja je započela krvnu osvetu.

Kultura ima značajnu ulogu u obezbeđivanju neprekidnog trajanja vrijednosti i normi nekog društva, pruža značajne mogućnosti za kreativnost i promjenu. Očigledno je da kultura ima najveću "količinu društvenosti" za grupu na koju se odnosi, jer ujedinjuje društveno vrijeme (prošlost, sadašnjost i budućnost). Eksplicitni postupci su posljedica implicitnih obrazaca kulture. U diferenciranim društvima postoji uvijek više kulturnih obrazaca koji su, prema Kluckhohnu, raznoliki odgovori kulture na ove univerzalne kategorije okoline (Kluckhohnu, 1954:921):

- Uloga razlikovanja;
- Djelotvorna kontrola upotrebe moći;
- Komunikacija;
- Raspored saznavnih orijentacija;
- Zajednički artikulisani zbir ciljeva;
- Normativna regulacija značenja;
- Regulacija i stvaranje djelotvornih izraza;
- Socijalizacija.

¹ Kroz historiju krvna osveta je primjenjivana u prvobitnim zajednicama, ali i u razvijenim modernim i postmodernim civiliziranim društvima. Očite primjere toga nalazimo u Albaniji, Kosovu, Crnoj Gori i Siciliji. Krvna osveta je običaj u kojem se sukob između dvije porodice započet ubistvom jednog člana porodice, zahtjeva osvetu od člana te porodice. Prve primjere toga nalazimo u Hamurabijevom zakoniku, kao načelo taliona – oko za oko, zub za zub.

2.2. Pojam subkultura

U svakoj kulturi su prisutne subkulture, koje definiramo kao kulture unutar vladajuće kulture. Subkulture su grupe, čiji se običaji dosta razlikuju od običaja u širem društvu kojem pripadaju. U modernom heterogenom društvu nailazimo na brojne subkulture. To su, na primjer, različite etničke grupe u Evropi, kao i u drugim višetničkim državama u svijetu. Etnička zajednica ima identitet i tradiciju, koja se može razlikovati od vladajuće kulture društva. Svaku etničku skupinu možemo nazvati subkulturom. Isto tako možemo govoriti o subkulturi pankaa, policijskoj subkulturi, vojničkoj subkulturi, itd. (Petrović i Meško, 2008:96-97).

Cohen (1955) uz Clowarda (1968) i drugih autora poput (Olhina ili Shorta), delikventnom subkulturom nazvao je „kulturu škvadre“, koja je postala gotovo tradicionalan kulturni obrazac muških adolescenata u američkim gradovima i njihovim radničkim četvrtima. Subkultura je prikazana kao reakcija, odnosno solucija na određeni problem, a problem je lociran u klasnoj strukturi društva, odnosno u blokadama poželjnoj socijalnoj mobilnosti. To znači da mladi iz radničkih i drugih siromašnih porodica ne mogu ostvariti imperativ postizanja visokog socijalnog statusa, pa u nedostatku legitimnih sredstava ostvarenja toga cilja posežu za „ilegitimnima“, stvarajući subkulturne skupine kao odgovor društvu i mjesto vlastite promocije. Albert Koen navodi četiri načela koja doprinose stvaranju subkulturnog stila, a to su: „odeća, muzika, rituali i specifičan agro jezik subkulturne grupe“. Subkulturne grupe obično nastaju iz potrebe za pripadanjem, za pronalaskom identiteta i druženjem sa istomišljenicima. Natanak, karakteristike i osobenosti svake subkulture uslovljeni su mjestom i periodom u kojem subkultura nastaje, socijalnim, političkim i ekonomskim prilikama u zemlji.

Svi autori koji su radili na teoriji delikventne subkulture složili su se oko postojanja 3 tipa subkulture mladih:

- Kriminalna subkultura
- Konfliktna subkultura
- Subkultura povlačenja

Kriminalna subkultura je nazvana još i subkulturom poluprofesionalnog lopova. Takve subkulture se bave kriminalnim aktivnostima, od sitnih krađa u prodavnicama, pa sve do ubistava. Konfliktna subkultura je subkultura u kojoj se status i reputacija stiču borbom s drugim sličnim skupinama, tučnjavama i zauzimanjem teritorija. To izvrsno ilustriraju i današnje ulične bande (npr. Bloods i Crips u Los

Angelesu). Subkultura povlačenja se odnosi na konzumiranje opojnih sredstava, prvenstveno droga.

Birminghamski su autori govorili o kontradikcijama kapitalizma, dvostrukoj artikulaciji otpora u subkulturi (prema matičnoj, roditeljskoj kulturi radničke klase i prema dominantnoj kulturi uopće). Oni vide subkulturizaciju kao odgovor na strukturu društva. U devedesetim godinama opada uticaj birminghamske škole i to zbog nekoliko uočljivih razloga. Možemo započeti sa rave pokretom koji je dosta uništio neke glavne premise birminghamske škole. Rave pokret je subkultura, ali nije kao što se tvrdilo u Birminghamu obuhvatao manjinu ljudi već je postao masovni fenomen. Takođe, su u tom pokretu žene igrale značajnu ulogu, dok su prijašnje subkulture poput skinheadsa, punkersa i modsa bile posmatrane isključivo maskulinističkima. Najvažnija karakteristika tog rave pokreta se ogledala u tome, da to nisu samo bili siromašni ljudi ili ljudi iz radničkih klasa, već su se unutar njega našle sve klase

Subkulture se odnose na bilo koji segment stanovništva koji se razlikuje od preostalog dijela društva po svojim kulturnim obrascima. Subkulture su veoma široke po obimu i mogu uključiti Gote, hakere, hipike, Rastafarijance (pripadnici religije koja je popularna na Jamajci), ljubitelje hip-hopa ili navijače fudbalskog kluba. Neki ljudi mogu sebe jasno identifikovati sa određenom subkulturom, dok se drugi mogu slobodno kretati između više različitih subkultura (Gidens, 2007:27).

2.3. Pojam kontrakulture

Kontrakulture su obično organizirane i odupiru se pravilima vladajuće kulture. Kontrakulture su pojava, koja zanima kriminologe kod istraživanja uzroka kriminaliteta (Petrović i Meško, 2008:97).

Clyde Kluckhohnu i Alfred Kroeber navode da se: “Kultura sastoji od eksplicitnih i implicitnih obrazaca, i od i za ponašanjem stečenih, simbolima prenešenih, svojevrsnih postignuća ljudskih grupa, uključujući njihova otjelovljenja u umjetnosti; temeljna suština kulture sastoji se od tradicionalnih ideja (povijesno izvedenih i selekcioniranih) i njima posebno pripisanih vrijednosti, kulturni sistemi mogu se na jednoj strani tretirati kao proizvodi akcija, a na drugoj kao pretpostavljeni elementi neke buduće akcije” (Lučev, 1974:67)

Kontrakultura je pojam koji nastaje šezdesetih godina prošlog vijeka. Milton Yinger (1960) je predlagao razlikovanje pojmova subkultura i kontrakultura. On je želio naglasiti konfliktne situacije u kojima prepoznajemo kontrakulturu, a

za niz subkultura je tvrdio da je riječ o „kulturama unutar kulture“. Nije negirao postojanje konflikta neke subkulture sa širom kulturom, ali je želio razlikovati normativne sisteme „subdruštava“ od onih koji se pojavljuju u konfliktnim situacijama, smatrajući i nastajanje kontravrijednosti tipičnim za kontrakulturu. No zbog navale društvenih pokreta i raznovrsne kulture mladih s kraja 1960-ih, knjiga Theodora Roszaka Stvaranje kontrakulture (The Making of a Counter-Culture, 1969) utjecala je na današnje značenje pojma, pa se pod kontrakulturom najčešće misli na skup društvenih pokreta koji su pred kraj 1960-ih inzistirali na radikalnoj društvenoj promjeni smatrajući svakodnevni život poljem borbe i stvaranja drukčijeg načina života „ovdje i sada“. Kontrakultura 1960-ih, u najširem smislu, obuhvata pokret bitnika, novu ljevicu, hipi-pokret, antiratni i pacifistički pokret², feminizam³, seksualnu revoluciju, pokrete za gej i lezbijska prava, anarho-komune, esid-kulturu i rok-muziku⁴, iako rok-muzikom počinje prelazak od kontrakulture ka masovnoj kulturi. Vremenom, rok-muzika postaje sve više etablirana, tako da muziku kontrakulture 1980-ih predstavlja pank.

Osim generacijske specifičnosti (većinu pokreta kontrakulture činili su mladi), najčešće su značajke kontrakulture: svjetonazorska utemeljenost u nekom filozofskom, magijskom, religijskom ili političkom sistemu ideja, otkrivanje drevnih znanja, mitova, duhovnih praksi, psihodeličkih (enteogenih) droga, komunitarizam (život u komunama i različitim zadrugama), napuštanje roditeljskoga doma, česta putovanja koja katkada prerastaju u nomadski način života, osnivanje slobodnih škola, klinika, vrtića, vlastitih novina, piratskih radio postaja i drugih medija. Kooperacija se suprotstavlja kompeticiji, mir, ljubav i rock-festivali vojno-industrijskomu kompleksu, promiče se ravnopravnost spolova, nenasilje, ekološka svijest, duhovno prosvjetljenje i preobrazba postojeće destruktivne civilizacije, spajanje umjetnosti i svakodnevnoga života.

Kontrakultura, kakvu danas poznajemo, nastala je u SAD u decenijama poslije Drugog svjetskog rata

2 Pacifizizam je pokret za osiguranje mira među narodima, težnja da se rat isključi i onemogućiti kao sredstvo za rješavanje međunarodnih sukoba.

3 Feminizam je društveni pokret i doktrina koji se zalaže za oslobođenje žena od nasilja, seksizma i tradicionalnih ženskih uloga (npr. domaćica, supruga, majka, seksualni objekt...) i za prihvatanje žene kao cjelovite ličnosti, potpuno ravnopravne sa muškarcima.

4 Rokenrol (eng: Rock 'n' Roll, skraćeno od Rock and Roll, često samo Rock, t. r ok) muzički pravac, globalna podkultura. Rok se prvi put pojavio u SAD 1950-tih godina. Nastao je pod utjecajem džeza i gitarskog blua. Postao je sredinom 20. stoljeća najpopularniji muzički žanr svijeta, posebno u Evropi i Sjevernoj Americi. Tipičan rok-sastav se sastoji od pjevača, gitare, bas gitare i bubnjeva.

(iako Arnold Tojnbi piše o hipicima u starom Rimu), kao odgovor na rastuće socijalne nejednakosti, nepravde američkog kapitalističkog sistema i rata u Vijetnamu. Nasuprot tome, američki sociolog Theodore Roszak smatra da je kontrakultura samo omladinski bunt protiv kulture odraslih.

3. KONSOLIDACIJA TEORIJA SUBKULTURE I KONTRAKULTURE U KRIMINOLOGIJI

Sociolozi objašnjavaju devijantno, prestupničko, kriminalno ponašanje kao naučenu naviku. Ljudi su društvena bića i kod zadovoljavanja svojih potreba zavise jedan od drugih. Pojmovi društvo i društvena zajednica se ne mogu upotrebljavati ni za jednu drugu vrstu osim čovjekove – uvjet je sposobnost stvaranja društvenih odnosa. Društvo je važno za oblikovanje pojedinca i za ostvarenje čovjekovih vrijednosti. Odsutnost društva i uajedničkih odnosa utiče na nastanak kriminaliteta. Norma je jedan od temeljnih socioloških pojmova, koju sociološke teorije koriste za objašnjenje čovjekovog ponašanja i uzročnosti kriminaliteta. Norme su preskriptivne, proskriptivne, formalne i neformalne. Vrste normi su navike, običaji, tradicije, rituali. Zakoni su formalne, propisane norme, koje prouzrokuju formalnu i kaznenu reakciju. Socijalizacija je učenje djelovanja u društvu, odnosno učenje društvenog života. Kultura daje društvu značaj. Subkulture su dio modernih, heterogenih društava. Kontrakulture su subkulture, koje su označene kao devijantne i konfliktne u odnosu na norme prevladavajuće kulture (Petrović i Meško, 2008:92).

Teorije o nastajanju subkultura: teorija čikaške škole, teorija delinkventne subkulture, teorija birmingemske škole... Teorija čikaške škole, čiji su najpoznatiji predstavnici Vilijam Isak Tomas (William Isaac Thomas), Robert Park (Robert Park), Ernest Bardžes (Ernest Burgess), Roderik Mekenzi (Roderick McKenzie), Luis Virt (Louis Wirth) i Kliford Šo (Clifford Shaw), opisuje delinkvenciju, jednu od karakteristika pojedinih subkultura, kao prilagođavanje pojedinca očekivanjima grupe odnosno subkulture, i navodi da modeli, odnosno uzori unutar grupe, imaju veoma veliki uticaj na mlade i tako doprinose jačanju i jedinstvu grupe. Teorija delinkventne subkulture ukazuje na direktnu vezu kompletne grupe i delinkventnog ponašanja, kao i na to da etiketiranje delinkvenata dodatno podstiče njihovo delinkventno ponašanje.

Teorija birmingemske škole, čiji su najpoznatiji predstavnici Stuart Hol (Stuart Hall), Pol Willis (Paul Willis) i Dick Hebdidž (Dick Hebdige), objašnjava da, usljed razbijanja tradicionalnih zajednica zbog ubrzane urbanizacije i industrijalizacije, mladi traže alternativu u grupama istomišljenika odnosno subkulturama.

Jedni od najznačajnijih zastupnika teorije kulturnog konflikta su: Ernest Burgess, Robert Park, Clifford Shaw, Henry Mc Kay, Frederic Trasher, Walter Miller, Robert Redfield, Robert Faris, Thorsen Sellin, Marvin Wolfgang, Franco Ferracuti, Donald Taft, Ralph England i Milton Barron (Petrović i Meško, 2008:92).

Smatra se da je teorija o subkulturama nastala, odnosno, da čini jednu verziju teorije o sukobu kultura. U ranijoj kriminološkoj građi, nastanak i razvoj pojmova potkultura i kontrakultura primarno su se vezivali za teoriju kulturnog konflikta ili sukoba kultura (Mladenović, 1982; Milutinović, 1988; Jašović, 1991). U novijoj, ali i tradicionalnoj američkoj kriminologiji, uz to pretežno sociolozi orijentiranoj, teorije o kulturnim različitostima temelje se na objašnjenju da kriminalno ponašanje nastaje pretežno usljed sukoba koji se dešavaju na linijama razgraničenja različitih kulturnih grupacija, od kojih je američko društvo u svom nastanku sačinjeno, a koje su prisutne i u današnjem vremenu. Posebno se u tom smislu ističu sukobi kulturnih grupacija sa različitim socio-ekonomskim statusom koji se ogleda kroz uslove i standarde svakodnevnog života (Budimlić, 2008:127).

Klasne razlike zauzimaju značajnu pažnju kriminologa, posebno američkih, u etiološkim objašnjenjima nastanka kriminalnog ponašanja. Ignjatović (2008) u tom smislu iznosi da Cohen i Miller među prvima razrađuje osnovnu teoriju kulturnog konflikta Thorstena Sellina, pri čemu se naročito ističe Cohen koji razvija učenje o sukobu kultura srednje klase. Ovim konceptom nastoji se objasniti pojava i kriminalna aktivnost prestupničkih bandi koje nastaju usljed sukoba vrijednosti i kulturnih obrazaca koji se manifestira kroz pokušaje dominantne srednje klase da izvrši nametanje takvog sistema vrijednosti radničkoj omladini koja te vrijednosti ni po svojim socijalnim, ni po materijalnim uslovima života nema mogućnost usvojiti (Ignjatović, 2008:27).

Pripadnost subkulturama se ne događa slučajno. Tokom sazrijevanja mnogi će mladi ljudi proći fazu identifikacije sa subkulturalnim krugovima, ali kao odrasli, prihvataju i preuzimaju uloge u društvenoj podjeli rada, usvajajući sasvim konvencionalan

način života i prihvataju tradicionalne društvene vrijednosti. Pored vjere, postoje i mnoge druge karakteristike u kojima se stvaraju posebne subkulture. Može to biti rasa, etnička ili rasna pripadnost, spol ili dob, socioekonomski status, profesija, devijantno ponašanje, odnosno narkomanska subkultura...Ljudi se mogu roditi u subkulturama, karakterističnim četvrtima, ili joj se priključiti tokom života. U suštini, subkulture su varijacije u okviru dominantne kulture i prilagođavanje vladajućih vrijednosti i normi.

Krajem 80-tih godina prošlog stoljeća subkultura nogometnih navijača postala je predmet proučavanja. Navijačka subkultura je samo dio šire navijačke kulture. Nju karakteristiše visok stepen autonomije, subkultura postoji u biti radi sebe. Osnovni cilj ekstremnih navijača je da budu viđeni, kako u javnosti tako i u vlastitoj grupi. U većini slučajeva se to ispoljava putem nasilja. Subkultura nogometnih navijača prepoznatljiva je po nekim karakteristikama koje se razlikuju od ostalih subkultura: kolektivna solidarnost, teritorijalnost i muškost. Kolektivna solidarnost se može iskazati korišćenjem neke navijačke rekvizite, pjevanjem i skandiranjem i putem nasilja. Pod teritorijalnošću se podrazumijeva koja je grupa „glavna“ i jako je bitno koju stranu tribina će zauzeti neka navijačka skupina na stadionima. Što se tiče muškosti pod tim se podrazumijeva glasno „muško“ pogrbeno skandiranje, verbalno ponižavanje. Postavlja se pitanje kako nastaje ta subkultura? Većina mladih ima potrebu za društvenom emancipacijom, za igranjem vlastitog identiteta, a to je najlakše izvodljivo u okviru subkulture. Kod nas u gradu Sarajevu su poznate dvije navijačke skupine „Manijaci“ i „Horde zla“ odnosno navijači Željezničara i Sarajeva. Često se znalo čuti u medijima da pred derbi utakmice da neki od funkcionera klubova izjave da publika treba biti njihov „dvanaesti igrač“, i da ih trebaju „vatreno“ bodriti. Samim tim se dovodi do usijanja emocija svega kod navijača i da se pravi pravi spektakl koji u većini slučajeva dovede do nekih nereda među navijačima.

Kontrakultura predstavlja skup vrijednosti, radikalno suprotstavljen glavnim vrijednostima dominantne kulture. Ona se zalaže za drugačije načine života, drugačije oblike porodice, drugačije forme rada i protivi se karijerizmu kao načinu odnosa prema radu i životu. Kontrakulturalna omladina se suprotstavlja vladajućoj kulturi i politici na razne načine, protestima, marševima, svirkama, pjesmama, proglasima, grafitima i karakterističnim stilom života.

Gej zajednica je kontrakultura jer je u protivnosti sa patrijahalnim standardima i ustaljenim običajima naše sredine. Naša sredina je veliki protivnik gej osoba. Svake godine se održava „Parada ponosa“⁵ koja predstavlja okupljanje visokog rizika, gdje veliki broj učesnika te manifestacije bude povrijeđeno, verbalno ih se vrijeđa, policija nije u mogućnosti da ih sto posto zaštiti. Mi smo društvo koje ima velike predrasude prema tome i sve što nije u skladu sa nekim općim pravilima i vrijednostima, ne podržava se.

Pripadnici Hinduističke zajednice su izrazita kontrakultura, oni su pripadnici politeističke religije s obzirom da je naša zajednica isključivo monoteistička, odnosno isključiva prema politeizmu (čak i prema drugim monoteističkim religijama, a čemu je uzrok prethodna agresija).

4. PRIMJENA TEORIJE SUBKULTURE I KONTRAKULTURE U BOSNI I HERCEGOVINI

Bosna i Hercegovina je zemlja u tranziciji. Rat je u Bosni i Hercegovini prouzročio brojne, zapretene i latentno prisutne probleme. Pored ratnih razaranja, u kojim je stradalo mnogo stanovništva, veliki broj ljudi je napustio zemlju i taj trend odlaska iz zemlje, u nadi boljeg života, traje i danas. Očekivalo se da će se mnoge porodice, raseljene u toku rata, jednog dana vratiti na svoja ognjišta. Međutim, danas je sve očitiije da je taj povratak slab i da su se one, uglavnom uspješno, asimilirale i integrirale u zemlje koje su ih prihvatile. Naravno da oni ne zaboravljaju svoju zemlju i nastoje kulturom, jezikom, tradicijom i običajima predstavljati Bosnu i Hercegovinu u svijetu. U 117 zemalja svijeta Bosna i Hercegovina ostavlja svoje tragove zahvaljujući ovim pojedincima ili grupama. Na prostoru Bosne i Hercegovine se dodirivalo i miješalo nekoliko civilizacijskih krugova, na njemu koegzistiraju tri religije sa zavidnim stepenom tolerancije i približavanja, bez asimilacijskih pretenzija integracije i stvaranja jedinstvenog kulturnog obrasca koji bi potirao razliku

i posebnost svakog kulturnog individualiteta. Nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma u decembru 1995. godine Bosna i Hercegovina je postala nezavisna država koju formiraju dva Entiteta i jedan Distrikt : Federacija BiH (F BiH), Republika Srpska (RS) i Brčko Distrikt. F BiH je podijeljena u 10 kantona, dok je RS centralizirana. Cijelu državu sačinjava 146 općina.

Tranzicija je iz kulture uklonila svijest o klasama, klasnom pripadništvu i klasnoj ekonomiji. Rekli biste globalni trend. Jeste, onoliko koliko je i tranzicija globalni događaj. Taj postupak pranja svijesti učinio je pojam tranzicije apstraktnim, kao da tranzicija i nije stvarnosni događaj. Kultura se ogradila od tranzicije. Riječ tranzicija sugerise prostotu, ne zavodi egzotičnim tonovima, prigušuje metafizičku sigurnost kojom ječi tradicija. Tranzicija ne dovodi u zanosna stanja epske veličine, nema heroje i neće nas učiniti najboljim na svijetu. Tranzicija traži od nas odgovornost odlučivanja, a tradicija nas ugodno usmjerava pravim putem

Muzička umjetnost naše zemlje je u znatno lošijem stanju u odnosu na predratni period. Na takvu situaciju su uticali razni faktori – uvjeti za stvaralaštvo, kvalitet djela, koncertni život i količina obrazovanja. Posebno teško stanje je u oblasti klasične muzike. Sarajevska filharmonija, koja je jedina u Bosni i Hercegovini, ima problem s kadrovima, iako je Bosna i Hercegovina uvijek bila kolijevka umjetnika raznih profila, što trenutno i dokazuju mladi umjetnici kojih je iz dana u dan sve više zahvaljujući kvalitetu muzičkih akademija u BiH, ali koji se i svakog trenutka mogu odlučiti da prekinu studiranje. Odlazak na koncert klasične muzike, zamijenjen je koncertima narodne muzike, tj današnje takozvanog žandra turbo fokla. Posljedica slušanja takvog tipa muzike se ogleda u tome, što u većini slučajeva muškarci konzumiraju alkoholna pića i to u velikim količinama. Recimo na neki slučajni pogled, međusobni sudar desi se okršaj gdje izbijaju tuče, potežu pištolji ili noževi, u najgorem slučaju dolazi do fatalnog završetka gdje je neko podlegao usljed zadobijenih posljedica.

Bosna i Hercegovina je bogata urbanim plemenima poput bajkera, blogera, anarhista, hipika, darkera, turbofokera, fensera, metalaca, pankera, repera, rokera, skejtera, šminkera, ali i sasvim neobičnim grupama poput blejača koji označavaju grupe mladih sa periferije koji se okupljaju ispred kafana u centru grada. Njihov kvantitet ne povlači i kvalitet, što dokazuju i brojni, uslovno rečeno, nasilni pokreti, poput štamera koji označavaju različite omladinske grupe koje izazivaju tuče po gradu, ili pak tapkaroši tj. preprodavci ulaznica za značajne

5 Povorka ponosa, Parada ponosa (poznata i kao Gej parada) je godišnja festivalska proslava ponosa LGBT osoba, koja se održava u mnogim gradovima širom sveta. Većina parada se organizuje u junu, kako bi se održalo sećanje na Stounvolšku pobunu, ali ih, gledano na svetskom nivou, ima tokom cele godine. Pored karnevalske zabave, parade ponosa imaju i politički značaj usmeravanja pažnje javnosti na LGBT ljudska prava. U državama u kojima je prihvatanje LGBT osoba i poštovanje njihovih prava na niskom nivou parade ponosa imaju više politički i aktivistički karakter, dok u gradovima gde su LGBT osobe prihvaćene parade imaju festivalski i karnevalski karakter.

sportske, muzičke i kulturne događaje u gradu po daleko višoj cijeni od stvarne, u cilju sticanja zarade. Danas se, u velikoj mjeri, subkultura prebacila na internet pa se virtualnim identitetom prikazuje pripadnost subkulturnoj skupini. S pojavom Interneta kod nas su se pojavile neke nove grupe poput gejmera, hakera i drugih.

Takođe se u Bosni i Hercegovini pojavio ženski pokret, kada su samosvjesno počele da podižu glas protiv diskriminacije i nejednakih mogućnosti. Ovo je evidentan primjer jedne kontrakulture. Sam pojam feminizma u bosanskohercegovačkoj javnosti opterećen je predrasudama, stereotipovima, zlonamjernim tumačenjima, nerazumijevanju. Kad se govori o feminističkom identitetu ženskih organizacija, one rijetko sebe nazivaju feminističkim. I dalje važi onaj stereotip da žene treba da budu kući, da se brinu o djeci, a da muškarci rade i brinu se o porodici. Međutim vremena su se promijenila i žene sebe smatraju sposobnim da njihova životna funkcija nije samo da budu kući, već i da i one kao i muškarci mogu da budu uspješne žene, da mogu da zarađuju, a da se istovremeno brinu o svemu.

Iako fenomen natpisa ili grafita nije dovoljno istražen u Bosni i Hercegovini, najveći broj anonimnih tvoraca pripadnici su omladinskih subkultura, neformalnih grupa tzv. urbanih plemena. Grafiti imaju svoju dugu tradiciju, obično su predstavljali odraz socijalnog stanja ljudi koji su ih crtali, najčešće u crnačkim četvrtima. Vremenom, uljepšavanjem i stilizovanjem slova grafiti gube svoju primarnu funkciju i postaju način uljepšavanja određene teritorije. Na tim natpisima su često objave revolta, pobune protiv užtogljenih društvenih normi.

5. ZAKLJUČAK

Kultura omogućava opstanak čovjeka u društvu. Kao što smo već rekli, kultura određuje ljudsku prirodu, omogućava društveni život i život u zajednici, stvaranje ličnog i kolektivnog identiteta. Subkulture su zapravo kulture unutar kultura i one se tako trebaju tretirati i nipošto osuđivati. Društvo i subkulture neprestano se prožimaju i samim razvojem društva uvijek iznova i spontano razvijaju. Kontrakultura zanima kriminologe kod istraživanja uzroka kriminaliteta. Ispoljavanje kontrakulture u različitim patološkim oblicima (alkoholizam, narkomanija, prostitucija, kriminal i sl.), koliko god da je to alarmantno ispoljeno, uglavnom, ne dovodi do reorganizacije vrijednosnih sistema dominantne kulture. Kontrakultura ne uspijeva u potpunosti da ostvari svoj koncept življenja, jer ne može da obuhvati

društvo u cjelini, već samo neke određene aspekte društvenog života. Ona se zalaže za drugačije načine života, drugačije oblike porodice, drugačije forme rada.

U Bosni i Hercegovini bi se trebalo više poraditi na istraživanjima o subkulturama i konkulturama. U našim susjednim državama je bolja situacija i moguće je pronaći makar neki dio, članak na ovu temu. Mi smo društvo sa velikim predrasudama, sve što nije u skladu sa općim prihvaćenim normama našeg društva mi to osuđujemo. Kao npr. ukoliko je mladić ili djevojka istetovirana, većina će to prokomentarisati pogledaj „narkomana“ i te osobe se često „obilježavaju“ kao da je neko manje vrijedan i od koga se treba skloniti. Neosporno je da među tetoviranim osobama ima kriminalaca, lopova i sličnih, ali takođe postoje i osobe koje su normalne i nemaju nikakve veze sa bilo kojom kriminalnom aktivnošću. Osobe koje su zaludene crtanjem grafita pokušavaju da pokažu socijalni problem, probleme općenito, ali većina društva ne gleda na to tako. Grafiti u dio subkulture, odnosno subkulture i kontrakulture unutar hip hop pokreta u Bosni i Hercegovini. Postoji hijerarhija i oni imaju svoje običaje. Oni grafitima tj crtači iskazuju revolt prema uspostavljenom sistemu (vrijednosti i sl.)

Pred nama je dug put adaptiranja i prihvaćanja svega što je u kontradiktornosti sa opće prihvaćenim pravilima našeg društva. ■

---

6. Literatura

- Budimlić, M. (2008). Obim i struktura kriminaliteta maloljetnika i generalna prevencija – studija slučaja: Kanton Sarajevo, Sarajevo, Fakultet kriminalističkih nauka.
- Gidens, A. (2007). Sociologija, Zagreb, Naknadni zavod Globus, 24.
- Ignjatović, Đ. (2008). Fenomenologija i etiologija kriminaliteta maloljetnika, Krivičnopravna pitanja maloljetničke delikvencije, Beograd: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu.
- Jašović, Ž. (1991). Kriminologija maloljetničke delinkvencije. Beograd: Naučna knjiga.
- Kluckhohn, C. (1954). Culture and Behavior, In Handbook of Social Psychology, Addison – Wesley Publishing Company, 921 - 968
- Lučev, I. (1974). Socijalni karakter i politička kultura, Sociologija, No 1 godina XVI
- Milutinović, M. (1988). Kriminologija, Beograd, Savremena administracija
- Mladenović – Kupčević, R. (1982). Kriminologija, Sarajevo, Svjetlost
- Petrović, B. & Meško, G. (2008). Kriminologija, Sarajevo, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, 92-97.
- Yinger, M. (1960). Contraculture and Subculture. American Sociological, Review, 25, 625-635.